

0162-82060

CONFERENCIA

DONADA LA NIT DEL 23 DE DESEMBRE DE 1911

PER

D. PRUDENCI BERTRANA

EN EL

CENTRE DE U. F. N. R.

DE

SANT FELIU DE GUIXOLS

CONFERENCIA

EL PROGRAMA

Aquesta conferencia ha sigut
publicada per EL PROGRAMA,
de Sant Feliu de Guixols, en
el any de 1912.

CIUTADANS, AMICS D' AQUEIX CENTRE:

Poques vegades al comensar, la meva tasca de conferenciant, m' he sentit tan sobre mí, tan dintre 'l meu element, tan preparat com avui. Aixó pervé de l' especial assumpte de que vaig a tractar y de que, aixis com molts es documenten per les seves conferencies en llibres, follets y periódics, jo 'm documento en la meva experiència y el meu viu-re. Generalment tothom forneix les seves disertacions de sabiesa, d'erudició, d' estudi y de profunditat; en les meves no hi trobareu pas res d' aqueixes coses. Pera mí, una conferencia es un bell motiu pera aixamplar mon esperit oprés; em desfogo parlant, m' esbravo y en venjo. Jo no crec pas que sigui mal sistema aquest; n' hi ha tantes de venjances a realisar, hi ha tants motius de descontent, es cometen tants de torts y es veuen tantes mesquineses en una societat encara imperfecta com la nostra, que l' home que ha sentit tot aixó y que ha patit de tot aixó, en veritat, val la pena de que s' en queixi publicament, pera que s' en tregui al menys unes eusenyauses.

Y bé, aquí 'm tenui que us porto el meu fruit amarc. No sé si us plaurá a vosaltres, mes tinguent present que lo que vaig a dirvos es tot lo que he callat durant vint y cinc anys de vida malgastats en estudis y en temptatives que sols m' interessaven ane mí, fent d' artista,

volent serho, pero sentint a l'entorn la fredor de l'ambient, mentres la desconfiansa en les meves propies forses em gebrava també per dintre.

Les reflexions que vaig a fervos aquesta nit, son les que desde l'edat de divuit anys he anat apilant en la calma del meu estudi; ahora que apilava allí els fracassos y sentia minvar les ilusions y veia creixre les trenyines.

No temau que 'm mostri apassionat. Al present he tingut temps de coneixrem y de coneixre els meus paisans y he deduit que, prescindint de mi, existeix materia sobrada pera desenrotllar 'l tema que 'm proposo.

Ans que res, jo dec explicarvos, breument, l'importancia social de l'art. Sense ponderávosel en lo que es mereix, sensa férvosel estimar y respectar, no tindria cap fonament lo que en contra dels que no l'estimen ni 'l respecten vos diria (principal y temptador motiu que la meva malignitat es proposa en aqueix parlament).

L'Art, amics meus, satisfeta la gana, satisfeta la set, el cos calent y l'ánima tranquila, es lo primer que necessita l'home.

L'Art es el company de la vida.

La vida sensa Art fora una vida morta, una vida freda, grisa; una vida melangiosa, d'anyoransa inacabable. Jo no dupto pas que Deu fos el primer esculptor y no 'n dubto perque l'existencia de l'Art avans que l'Humanitat em satisfá plenament.

Veritat que la rassa nostra ha corregut un greu perill, el de que podia eixir rissible y contrafeta, si per casualitat el Creador no arriba a ésser un destra dibuixant. Es clar que si fossim uns entussudits partidaris de les teories evolucionistes no sabriem pas ont anar a cercar la primera manifestació artística com no fos en els nius dels ocells, la pell dels llangardaixos y certes disposicions simétriques que se observen en les obres dels insectes. Sigui com vulgui a l'apareixre

l'home sobre la terra va apareixre l' Art. Ans que l' Historia, l' Art existia. Allí on s' han trobat ossades humanes s' han trobat vestigis que proven com nostres llunyans antecessors sentien, com nosaltres mateixos, l' impuls de reproduir lo que més els admirava.

No pot existir un poble ni una societat ni un individu, que no regonegui la necessitat de l' Art practicantlo poc o molt.

No més els idiotes, l' existencia dels quals es purament vegetativa, poden prescindir d' embellirse y embellir els objectes del seu us. Y encara; aquells que 'ls hi resta una guspira de rahó, esmersen aqueixa guspira en adornarse y adornar lo que 'ls volta.

Clar que aqueix art instintiu, aqueix art inconscient que apenes apunta y es manifesta d' una manera tosca, imperfecta y rudimentaria, sembla que res te que veure amb el gran art. Tampoc tindria res que veure allavors la gota de rosada que tots trepitjem sense gaira admiració am les imposantes catarates y am la blavoša immensitat del mar que extasia nostra ànima.

Pero 'ls mars, els rius i les catarates es componen de gotes com les estatures d' en Rodin son formades per l' acomulació continua, a través de les edats, de petites manifestacions artistiques, que han passat desapercubudes tal vegada, pero que eren els graons que conduïen poc a poc a la perfecció.

L' Art, com la Naturalesa, no fa salts. Ans que 'ls grossos artistes han tingut que existir els petits artistes. Les grans figures que perduren a través de la Historia son gegants nodrits de pigmeus. Fins l' herencia confirma la llei. En certs cassos, les disposicions artistiques apunten en algun avan passat y quedan latents en una familia, fins que l' infant es troba en un medi apropiat o 'l determina l' exemple.

Allavors esclaten aquelles disposicions poderosament. Cercant en la geneologia dels pintors y escultors célebres, trobaríem, am certesa, que

algun dels seus avis y rebesavis havia fet figures de pesebre o havien tingut algun ofici manual on l'art hi existia embrionari.

Y aixó que us dic y que apar una digressió no ho es del tot, perquè demostra com el sentiment de l'art viu encarnat en la naturalesa nostra. Els artistes no 's creen per generació espontánea.

Avans us deia que fins els homes més incults y salvatjes no poden prescindir de l'art y ara us afirmo que no hi ha persona nada que no sigui, am més o menys fortuna, un artista a la seva manera. La afirmació probablement us semblará un poc estranya. Haureu llegit tantes vegades que 'l mon está ple de prosa y mercanti-hi que 'l saber pintar, tocar algun instrument o fer ninots de fang, etc., es un bell do; us haurán ponderat de tal manera l'habilitat y sapiencia dels professionals en materies artístiques, que, naturalment, vosaltres restareu un poc admirats que dintra casa vostra fins la criada tingui arrelades aficions estéticas y les hi dongui expansió entre el vaf del sulfumant y el soroll de la plateria. Jo no se pas cóm ni de quina manera una serventa pod manifestarse en semblant materia, mes segurament una serventa, entra l'infinita varietat de coses que li estan encomanades, ne fa alguna, la necessitat de la qual no está pas demostrada, alguna que es de la seva especial predilecció, alguna en la que posa més cura y més carinyo, en la que 's complau y s'entreté, petita obra d'habilitat que contempla am cert extási momentani. Els calats, en els papers de color que 's solen posar en les lleixes de l'armari, podrien ser un bon exemple.

Y partint d'aqueix ordre de manifestacions y sense mourens del vulgus, trobaríem cinquanta mil coses pera citar en testimoni de nostre anunciat. Les creus de palma y les potes d' esparver que 's troben clavades en les portes dels masos, les branques de llor en les perxalleres, els grollers dibuixos labrats amb la punta d'un ganivet en una manga-

la de pastor, la pipa del mateix pastor, els testos de clavellines en les finestres de les cases pobres, y encara forses coses més que no s' em acudeixen en aqueix instant, alhora que revelen un gèrmen de poesia, donen una mostra d' una intenció decorativa no pas del tot despreciable.

Observeuho; no hi ha casa ni casica que en un racó o altre no hi poguen veure quelcom, de manifesta inutilitat pera les necessitats usuals de la familia, pero que denota l' inocenta expansió d' un ánima que li cal trobar un poc de bellesa allí on sojornen els llurs amors.

Desconfieu d' aquelles demores on no hi espurnegi una nimietat d' aqueixes, allí hi habita el dolor o 'ls mals instints, allí no 'ls hi queda temps pera plasmar aqueixa noble afició a la bellesa que es nostre millor distint de superioritat entre 'ls animals.

Y bé: a mida que l' home ha anat progressant; a mida que una més gran cultura y una especial educació del gust y dels sentits l' han posat en condicions de donar a la seva afició imprescindible nous y poderosos medis de manifestarse, l' art ha esdevingut un refinament. Ara ja no s' en diu art sinó a lo que es escepcionalment esquisit, a lo que porta la marca del geni, a lo que sorgeix y s' eleva per damont de les moltituds com una aspiració de suprema bellesa.

Mes no tots els homes comprenen encara aqueix art. No tots han tingut cames y esma pera seguir la marxa de l' art a través dels temps y les civilisacions. De aquí el desequilibri que fa que no 'ns entenguem respecte a aqueix ideal de l' humanitat. L' aspiració a un goig superior, que no es el de viure y reproduirse, segueix existent en tots els homes. Mes alguns en plena civilizació segueixen contentantse amb els papers calats de les lleixes. No han passat d' aquí; com les serventes endressades y pulides, satisfan el seu anhel creador rudimentariament; son desganats de bellesa que tenen el paidor xic y s'atipen am poca cosa.

L'art perxó va fent la seva via; es un element social del qual fora envá que eus en vulguessim despendre. No pod capirse la vida colectiva sensa que 's rendeixi una contribució petita o grossa a l'Art y a la Bellesa. Imagineuse una ciutat sensa jardins ni monuments, sensa músiques y sensa pintures, imagineuse la terrible monotonia de la existencia allí, la pesantor de les hores y la llargaria dels dies y lo desconsolador del trevallar. Pero si encara, amb una crueltat incalificable, suprimissiu les gornises, els ferros dels balcóns, els testos de les finestres, els sants dels altars, traguessiu els batalls de les campanes, les pedres esculptarades, en una paraula, tot lo que porta un poc de complascencia als ulls, joestic cert que la gent us fugiria, o devindrien boigs o s'entregarien a perversitats de les més negres y abominables.

Del be que 'ns fa l'Art no en tenim idea perque desde que naixém ens acompanya; desde que obrim els ulls sigui d'or o de llautó, fals o verdader, trobém l'art a l'entorn; ens veiem rodejats d'objectes en els quals després de la seva utilitat, hi ha sigut afegit per la ma del artesá un poc d'encis que 'ns els fa més amables.

Aixó ha sigut causa de que l'home s'habitua a la decoració dels objectes més vulgars. L'industria ha anat agermanantse am l'art a poc a poc y avui es don tanta importancia a l'aspecte extern de les coses, com a les altres qualitats de solidesa y perfecció. Les societats modernes cada dia imprimeixen major impuls a l'art industrial. El gust va depurantse. L'artista, el bon artista, aquell que ho es de sentiment y voluntat, devé més útil y més estimat perque no 's desdenya de col·laborar am l'obrer. Aixó fa que l'obrer es senti enoblit y devingui a son torn artista.

Fora impossible ja arrabassar de soca arrel l'art de nostres costums y de nostres cases. En el camp, ont la naturalesa pot suplir el buit de l'art, encara seria posible la vida; pero en les ciutats dins les penom-

bres de quatre parets, el fastic, l' aburriment y la melangia acabarien am nosaltres.

Que l' art es un element social de tanta valua com el que més pugui serho, està ja en el convenciment de tots vosaltres y jo no dec insistir. Tots sabeu l' importancia que se li concedeix en els païssos més progressius.

L' Art es el termómetro de la civilisació d' un poble. Quan l' art floreix en una societat, es que aquesta ha arribat a un cert grau de riquesa i benestar. Un poble sensa artistes es un poble on forsosament té que imperari la brutalitat. Sols els pobles convulsionats per guerres y revolucions, sols als pobles famolencs no 'ls hi queda temps pera crear bellesa. Podriem dir, parodiant un refrany vulgar, que allí on no hi ha pa l' Art no hi habita. Aixó no vol pas dir que allí ont hi ha Art hi hagi pa.

L' inversió de factors en aquest cas altera totalment el resultat.

No he aduit encara cap rahó d' ordre moral pera remarcar am més forsa l' importancia grandiosa que cal concedir a l' art. No cal que ho fassi. Tots haureu notat que la vida està molt lluny de esser una cadena de flors, que l' ànima nostra li 'n manca forsa pera esser tot lo angelical que podria esser, que am facilitat l' aburriment ens porta per mals camins o per camins d'una grisor ferèsta, el més dignificador dels quals, es el que 'ns mena a fer la bescambrilla o remanar un dominó a la taula d' un caté, els diumenjes a la tarda. Doncs, les aficions artistiques, l' amor a les coses belles endolcen l' existencia, suavisen nostres instints, eviten l' aburriment i eleven nostres ideas i nostres aficions, apartantnos de la animalitat desemfrenada y de la ximpleria am fre.

Crec que en els manaments de la lley de Deu hi ha una sensible omisió; estimarás al pròxim com a tu mateix, aixó està bé, pero caldria afegirhi, y a l' Art com al pròxim.

Soc fet els possibles pera que sensa pedanteria, vulgarment, arribessiu a capir la conveniencia absoluta de l' Art, la seva trascendentalitat y com correspon el seu desenrotllo al perfeccionament social. Us confesso que m'he dedicat a n'aqueixa feina sensa gaire entussiasme, primerament perquè temia que vosaltres estessiu tan convenuts de lo que us deia com jo mateix, y segonament perque regonec que tinc pessimes condicions didáctiques y pedagógicas.

Lo important ve ara, lo important es veure qué tal aném a casa nostra en materies artistiques, lo important es esbrinar si en realitat som tan civilisats y tan cultes com ens ponderen.

Hem dit que l' Art era el termómetro pera medir el grau de perfeccionament d' un poble.

Ara bé: ¿cóm estem de temperatura nosaltres? Aquí está la gran questió.

D' artistes no 'ms en manquen; de veus pera lloarlos, tampoc; d' admiradors, a centenars; per de prompte sembla que anem per bon camí. Mes cal tenir en compte que a Catalunya existeix un patriotisme exacerbat. Tenim sempre pera lo nostre les trompes de la fama a punt. Per cada trompa hi ha cent llavis preparats pera sonarla. Si 'ls resultats corresponguessin a la remor, la Grecia, aquella Grecia de la qual vosaltres teniu el sol y l' entussiasme, restaria a hores d' ara ofuscada y avergonyida.

El qui vos parla es un home que fa poc cas dels focs artificials y de les músiques que fan massa soroll. Jo camino fredament portant la meva pedra de toc oculta y fent gran cas dels petits epissodis que trobo pel camí. Aixís, mansament, avui en el rebedor d' un burgés, demá en la cambra d' un artessa, un dia en el saló d' un cassino senyoril, l' altre en la sala d' actes d' una societat d' obrers, pels estudis y centres culturals, escoltant converses de café, observant de quina manera diputats provincials y regidors y altres prohoms procuraven impulsar l' educació

y la cultura artístiques, m' he convenut de que, si procedim dels grecs, som uns grecs descastats, que bordejém, en una paraula.

No us alarmeu encara; jo no vinc a parlar mal de nostra terra; jo no vinc a llevarvos cap ilusió; jo no pretenc fer tasca negativa; jo intento honradament dirvos en l' estat que 's troben la generalitat dels nostres compatricis respecte a l' art y de quina manera contenten aquella necessitat innata en els racionals, de que us parlarva avans, la qual tendeix imperativament a embellir l' existència y lo que rodeja a l' existència.

Crec que es un deure a complir no amagar la veritat. Lo que a vegades no logren els sermons ho logra la vergonya. Adulant no es pas possible perfeccionar a ningú y jo 'm sento tan ferm eu el meu comés, tractantse de lo que 's tracta, que sentiria remordiments de callarho. A vosaltres, amics meus, que tenui fe, que profeseu un ideal polític generós y altruista, us faig ofrena de la meua ruda sinceritat, perque us crec capassos de compéndrela y perdonarla.

Deia que els estaments socials en nostra terra no habien passat de la admiració platónica pels nostres artistes; y si no había dit precisament aixó, volia dirho, afeginthi que á la valua d' ells corresponien malament, servant un atrás lamentable, tan en inteligencia artística com en amor a l' art.

Els nostres burgesos estan habituats á tots els refinaments menys al refinament artistic. Son inteligents en menjars, en modes, en caballs y automóviles; pero confessen—el confesarho no 'ls eximeix de culpa — que no arriban a distingir sense una atenció profunda un cromo d' una pintura a l' oli.

Recorreguent les mansions burgeses, es nota tot seguit un desequilibri xocant entre el luxu a voltes esplendorós dels mobles, cortinatjes, vaixela, etc. y les poques y migrades obres d' art que es veuen per les parets. Fotografies ampliades, imatjes de cromo, sovint algun detesta-

ble brodat en taler y per rara excepció algun quadret a l'oli, sovint un retrat, que valdria més que no hi fos, car pregonia massa alt el péssim gust del seu poseïdor.

La vanitat burgesa no s'ha adonat encara de que's pod causar enveja tinguent en els salóns escultures y dibuixos o teles de bones firmes. Es clar que pera les habituals visites que reb y les persones que tracte, sempre será més admirat un bon sofà, un magnífic piano y una rica catifa que no pas l'obra més genial penjada al recó més fosc, que es on acostumen a penjar les coses més dignes de esser vistes, els nostres burgesos.

Per altre part, pera tapar les parets, el burgés té un medi sensill y económic. Primerament, com que ha tingut pares y pares que han estat fotografiats, fa ampliar els pares. Aixó no pot mancar.

Aprés, per malament que vagi, sempre tindrà algun fill. Aquest fill o s'ha mort o ha fet la primera comunió. Pel cas tan se val; sempre serán quatre pams quadrats de paret tapada. I si 'l fill viu, tapparà encara tota la paret que s'hagi de tapar.

Les noies van millor que 'ls nois pera aqueixa feina. Allá al convent, on l'han posada de pensionista, ella broda o pinta o fa quadrets de paper bristol; millor si pinta. Les monjes, pera que l'ensenyansa artística resulti sensa resquicia de cosa pecaminosa, no han trobat altra cosa millor que 'ls aucells y les flors.

Exploten la cadenera y els brincs d'atmetller florits amb una lloable perseverancia. I com d'especializar els estudis en resulta la perfecció, les cadeneres de la filla del burgés semblen més veritables que les de la gávia.

Cree que pera no enferfagar massa 'l decorat, amb un *pendant* de quadros d'aqueixa mena en tindrem prou pera que la sala del burgés fassi 'l goig corresponent.

I lo demás de la casa? ¡Oh, lo demás! A l'arcoba la verge de Murillo,

de tamanyo gros, amb un marc que val més que la verge. Si 'l burgés tingués condicions d' ascetisme, que 'n dubto molt, allavors un crist de talla, que vol dir mal tallat, am cabells naturals y la sang a dojo, perquè la sang no augmenta pas d' una manera sensible el preu de l' imatge.

Què hi posarem en les altres habitacions del burgés nostre? En el menjador xindries, taronges, raims moscats y negres, y ostres y salmons y alguna perdiu am plomes, en boniques oleografies. En les demás habitacions llevat d' alguna estampeta—les estampetes de burgés, com a cosa de devoció, son les mateixes que les de les majordones—no hi cal res més, doncs no hi entran les visites. El burgés professa la noble teoria de que els ulls de la familia son ulls de bon contentar.

No vol fer amable la casa, no vol fomentar els gustos de ningú, no vol, ni desitja, que 's aficionin a res que no sigui práctic, porque lo que no es práctic sempre resulta car per poc que valgui.

Y si un día el nostre burgés se sent inclinat a la condescendencia vers les coses de pur adornament, posa un neptuno al surtidor o uns vidres de color a la finestreta de la comuna.

De estatués y cuadros en compra pocs y quan ne compra l' enganyen. A costes de l' ignorancia burgesa en viuen tots els que tenen sang freda y apunten a la borsa en lloc d' apuntar a l' estètica. Enganyar al burgés, encara que sigui una obra de misericordia, es tan sensill que ho solen ferho precisament aquells que no tenen talent pera altra cosa. Hi ha una regla fixa d' una precisió atterradora pera que una obra d' art agradi a un home de diner.

La regla es única y torno a repetir que 's atterradora. Tot consisteix en que l' obra sigui dolenta y l' autor ho sàpiga y s' en alabi.

L' artista fracassat que ho coneix y a conciencia plega de ser artista, li resta encara un medi de fer fortuna: cassar al burgés.

Jo he conegut veritables mestres d' aixó. Un sobre tot era 'l més formidable psicóleg de la burgesia que s' hagi vist.

Els seus anàlisis ràpits y precisos li servien pera conèixre 'l punt vulnerable de la futura víctima. En poques hores sabia el medi de col·locar un obra seva en les sales de totes les families de posició que hi havia en una ciutat. Els més esquerps, hi queien. Y quan els havia cassat, s' en burlava.

La veia d' aquell comerciant de l' art, que venia cuadros perque era orador, tenia quelcóm de vindicadora, doncs en el fons el burgés serva pera l' artista un poc de desdeny. Paga al comptat y amb els diners a les mans no creu necessari tenir gaires consideracions y exigeix sovint que se li respectin els gustos.

Els burgessos tenen idees notablement erròneas sobre l' art y sobre els artistes. Quant troben algun paisatgista que trevalla a ple camp, que es allí ont al burgés es mes afable, sobretot si estiueja, solen dirgirli la següent frase sacramental:

—Vosté passant l' estona, oi? Y aqueix fet tan nimi vos aconsello que 'l mediteu seriament. De primer entuvi indica que l' interpelant no té la més petita noció de quina mena de feina es el pintar, feina que pod ser tan afalagadora com vulgui, que pod ferse am tot l' entusiasme imaginable, pero que mai mereixerá que se la califiqui de mata estones.

—Vosté passant l' estona oi?! El burgés no arriba a capir que un home perdi les hores embrutant teles sensa tenir el pa assegurat; el burgés creu que els homes pinten amb el mateix objecte del que juga al tressillo o pert la tarda fent *solitaris*.

—Vosté passant l' estona oi?! La frase es el resúm, el compendi, l' extracte, la concentració de com enten y com califica y com admira y com jutja y com honora la gent de diner que sols te diner.

Si jo pretingués allargar aqueixa conferencia fins el dia de Nadal podria ferho sense encaparrarme gaire, no més citavos curioses anécdotes basades en aqueixa ignorancia burgesa de les coses d' art.

Cert que la culpa no es tota del burgés.

En les grans ciutats ont se repeteixen sovint les manifestacions artístiques de tota mena i ont el burgés es portat, vulguis que no vulguis, per la moda a presenciaries, arriba a adquirir, a forsa de tractar la gent de l' ofici, una mica d' esperit critic y capeix mal o bé el mérit de les obres. Pero heusaquí que a forsa de inventar estétiques noves y procediments dislocats, a forsa de no volguer els artistes semblarse a ningú o pel contrari a forsa de volguer semblarse a genials innovadors estrangers, el burgés s' ha desorientat. L' art banal, aquell art fet de bona homia y de trassa, el que agradaba precisament al burgés, a copia de sentir a dir que 's anticuat ja no li agrada. Es a dir no li agrada, está mal dit aixó, continua agradantli, pero s' avergonyeix de dirho.

Pel burgés es qüestió d' amor propi marxar a la vanguardia en tot. Pera marxarhi en els afers d' Art, ell adopta un medi expedit pera no quedarse enradera. Escolta y llegeix. Es lo millor pera no saber res de positiu. Cada jorn ell apren que lo que trobaba ridícol y detestable es lo millor. Ja no gosa a riure devant d' una obra per risible que la trobi. Viu espantat de lo depressa que cauen els ideals. Avans al menys tenia per norma aqueixa noció que tothom té de les proporcions y del encaix. Una galta inflada, un bras dislocat, una cama torta, son coses vistes pel més llosco. Mes l' art modern ha donat un sentit ocult, una expressió suprema y enigmática a tots aquets esguerros. Y el burgés, que detesta les ciencies ocultes, pero que no vol passar per ignorant, admet amb totes les reserves mentals possibles, els brasos dislocats, les cames tortes y qualsevol contorsió grotesca mentres un critic li aclarexi el sentit enigmàtic de totes aqueixes coses.

Es clar que el critic, com el burgés, no creu en determinats exotismes, ni li plauen determinats esguerros, ni está capacitat pera fruir les excelencies d' un art moderníssim, pero ¿quí es el maco que ho confessa aixó?

Passar per un selecte, esser l' introductor d' una nova escola, protegir a un genit incomprés, avansarse d' un sigle als seus conciutadans, defensar amb heroisme una estètica nova arribada de fresc de part d' allá del Pirineu, son coses que mai deixarà de ferles un crític, sobre tot si de passada es tracte de fer el reclam d' un artista amic. Aquest, per la seva banda, extrema 'ls procediments. Si avans posava 'l color am pinzell, avui 'l posa am cullera; si avans el preocupava la forma, ara ja no 'l preocupa; y si dibuixava malament, procura dibuixar més malament encara. Y el burgés, atuit, desorientat, convençut de que no cal fiarse del sentit comú, marejat pel trágul de crits y de discussions, no volguent passar en cap manera per un home arcaic, compra aquelles obres precisament perquè están mal dibuixades.

Heusaquí una cadena y heusaquí com els burgesos de Catalunya, els de les ciutats grans, que estaven en bon cami pera esser intel·ligents, mercós an aquesta mena d' aranya estira cabells am que 's disputen els seus diners i la seva protecció, restan a l' altura del provinciá.

Y d' aquest, ¿qué? Aquest vosaltres i jo 'l tenim a l' entorn; ja n' he parlat. Es el de les cadernereres monjils, el de la marqueteria, el de les ampliacions fotogràfiques. En nostra comarca 'l art ha devingut gaira bé una cosa sobrera. Fa tristesa veure am quina puerilitat es satisfan els desitjos artístics y am lo poc que 's contenten els nostres homes de pró quan se tracte del foment de la propagació y de la *valoració* de l' art en general. Son uns fuyals de bellesa. Dins les cases no s' hi troba res que indiqui la depuració del gust, pels carrers tampoc, am treballs als afores de les poblacions de certa importancia hi ha alguna torreta estil renai-xament am socols de pedra artificial y barretes de guixaire.

Molt sovint, a dins y a fora s' ha sacrificat la sensillesa cara per una aparatositat barata. A vegades, y aixó es pitjor, pera dar mostra de riquesa s' ha enlletgit lo que am un poc de prudenta economia hauria resultat bonic. Encara hi ha gent, que pot gastar, que jutgen de la bondat

y la belleza de les coses pel preu que marca la factura.

Y aquets mateixos, els quals s'alaben de gastar de lo més bo y possehir lo de més preu, quan se tracta d'adquirir una obra d'art ho meditan am gran detenció, ho consulten am l'esposa, qui generalment aconsella que de comprar queicom sigui un vestit per ella.

D'escoles d'art jo no dec parlarne, pero si no fos Olot, on sembla que 'ls artistes s'hi ufanen com el fajol, jo no sé pas en lloc més d'aquests voltants on n'hagi surtit una mitjanía.

Es clar que 'ls artistes qu'han surtit d'Olot han tingut que oblidar lo que havien après a Olot.

Us diré perxó un detall bastant significatiu.

Hi ha una ciutat en la qual s'intenta montar una escola graduada. L'Ajuntament ha votat 6.000 pessetes—per ara sols les ha votat,—pera repartir entre 'ls innumbrables professors.

Entre ells n'hi haurá un de pintura, al qual generosament se 'l dota am 400 pessetes anuals.

Us hi heu fixat? ¡400 pessetes! Jo no sé si en la terra hi haurá un professor de pintura que s'avingui a cobrar 400 ptes. anuals. Jo crec que sí, pero jo planyo infinitament als nois de l'escola graduada de la ciutat aquella.

El fet es de lo més significatiu. Prova quin criteri impera y quines esperances podem tenir sobre la nostra regeneració.

La veritat que si del burgés descendim fins a la classe obrera de nostre pais no s'ens aixamplaràn pas gaire les ales del cor.

De la classe mitjana no hi ha que parlarne. Prou feina té en donar carrera al noi, en pagar els tributs y en estalviar pel día de demá. L'art assequible a la classe mitjana es el mateix del burgés; les ampliacions, els cromos, els branquillóns d'atmetller, la verge de Murillo en l'arcoba, però tot més reduit de dimensions y preu am marquets que no superen el cost de lo encuadrat. No obstant, en

la classe mitjana existeix el convenciment de la seva ignorancia. S'arronsa obstinadament d'espattes enfront de l'obra d'art. No es per ell, li agradaria s'hi entengués, creu impossible que un quadro o una estatua valgui lo que val, creu també que un artista es un home candidat a la miseria y per res del mon permeteria que un fill seguis la tal professió.

Es piatosa y respecta tan com pod als que saben fer lo que ella no enten.

L'obrer també. L'obrer, per intuició, veu en l'artista un treballador, un company que posa lo més noble de la seva vida en la feina. Al trobar un artista pel carrer s'atura a contemplarlo, a voltes llargament. Lamenta allevors la seva disort, la seva pobresa y manca de temps que no li ha permés apendre alló que tan li agrada.

No creu com el burgés que l'artista mati l'estona. Endevina la punta de sufriment que existeix en la producció de tota labor de l'inteligencia, el neguit del que feineja amb un resultat incert, resta silenciós y atent com aquell qu'es troba enfront d'un proletariat misteriós, un proletariat d'homes que no s'planyen, que gasten les seves forces amassant llum, recullint lo impalpable, la bellesa dels llocs y dels celatjes.

L'obrer tot lo més que arriba a preguntar a l'artista, am molt comediment y tímidesa, es com pod valer poc *més o menos* un quadro com el que té devant.

La pregunta es desconcertadora; pero, comparada am la del burgés, té una incommensurable elevació. Darrera la pregunta s'hi veu l'anhel, l'anhel únic que pod tenir l'obrer; ell dona la vida per pa y desitja saber el pa que 's compra esmersant la vida fent d'artista.

No puc negar que hi han obrers que passen xiulant enfront d'un quadro a mitj pintar y aduc dels que son ja pintats. El fet seria dolorós si fossin sols els obrers, pero hi ha gent de cases bones que fan lo mateix y ho fan quan l'artista exposa els seus treballs, que es l'hora precisa que convindria que no ho fessin.

Desgraciadament que s'aturés tothom al entorn dels que treballen en públic.

No se li pod exigir gaire a l'obrer. Mercés encara, que a Catalunya l'haguem ensenyat a cantar.

La cultura artística pera l'obrer es un poc difícil aquí; sense museus, sense llocs d'aprenentatge, amb els ulls viciats a la banalitat més horripilant, am poques veus lleals que li parlin, manejat moltes vegades per polítics que sols li ensenyen a fer política, explotades les seves aficions malsanes pels empresaris de tota mena d'espectacles de poc preu y acossat per l'engoixa d'un salari esquifit, jo no sé com encara no arriba a un estat d'absoluta indiferència respecte a l'art.

Jo no nego amics meus que en nostra terra, y al dir nostra terra penso especialment en aqueix Empordá, es treballa am fe pera la cultura dels obrers.

Se funden centres, es fan cooperatives, la mateixa política devé civil y educadora, y la mostra per honra d'aqueixa ciutat en sou vosaltres, però si l'art s'en beneficia quelcom no es pas directament. Es natural que homes com els vostres treballadors avesats a escoltar conferencies, a llegir periodics y a tenir una petita biblioteca dintre l'estatje social están en camí del respecte per l'art. Però entendrel, capirlo am tota la seva intensitat, fruirlo tal y com deu fruirse no s'hi arriba amb els medis de que disposen.

Si fos possible medir els coneixements dels homes per un medi que fos vistent, seria palpable el desequilibri que existeix entre lo que vosaltres sabeu de literatura, poesia y música y lo que sabeu de pintura y escultura. Els vostres judicis respecte a lo primer no serien probablement desencaminats, en cambi respecte a lo segon no fora pas un atreviment afirmar lo contrari.

I es, amics meus, que 'ls coneixements que 's refereixen a les arts

plàstiques, son de més difícil divulgació. És sensill tenir un llibre, de llibres n'hi han per tot arreu, es facilíssim llegir y escoltar una poesia, de poesies els periodics ne van plens,—massa plens,—de música podriem dir que cada jorn en sentim una mica. Però d'art, qui en veu res d'art? Ont anar a cercarlo? Qui es capàs de ficarnosel per sota la porta? L'art no 'ns arriba més que 'n forma de gravats en ilustracions que son cares, inassequibles als obrers. Mes el gravat no es pas un educador dels ulls.

El color que moltes vegades es lo essencial allí no hi es, la factura no s'hi veu, les dimensions son reduïdes y la ponderació de tonalitats perduda o mal expressada. Tampoc impresionen fonament com els quadros y les estatués originals y de quadros y estatués originals trobarne una de passadora sense anarla a cercar expressament es un etzar que equival a treure la rifa. Digueume, vosaltres que viviu en una ciutat en la qual es fomenta am cert esplendor tot lo que dignifica y fortifica a l'home, quans en veieu de quadros y estatués anant pel carrer? En quin indret ara mateix podriem trobarne algun exemplar d'aixó?

En alguna casa particular tal vegada.

Oh sí; però, aneu a trucar a una casa particular cada cop que vostra ànima es troba disposta y disitja contemplar una obra artística!...

Y tinguen present que es en aquets instants que fa profit lo que entra pels ulls. L'art com la poesia s'han de fruir en moments d'anhel, quan se sent en els dintres una especial anyoransa. No s'han de tenir presses ni cabories. La serenor del seny y la tranquil·litat del cor son precisos pera saborejar la esquisida bellesa dels versos am paraules y dels versos en imatjes.

Per tot lo enumerat jo trobo un poc difícil fer cultura artística en les societats y centres polítics y no polítics de nostra comarca.

Ensenyar de dibuix com he vist en algun lloc es perillós. Tota la bona voluntat, el desprendiment, l'entusiasme d'un home que 's posa a fer de mestre seusa retribució, am l'afany de civilisar, no farán

que ell deixi infeccionat per sempre més el tendre gust dels alumnes. Un home vulgar pod ensenyar de lletra, de comptes, de tot, mentres tingui paciència per anar estudiant lo que no sap y pera trametro als deixeples. En l' ensenyansa de dibuix el que no 'n sap be, el que a més de saberne no tingui lo que 'ls artistes han de tenir, un poc de divinitat en l' anima (y el que té aixó difícilment es passa mestre de dibuix expontani), farà esguerrats en compte de fer artistes.

Es tart y no es hora de digressions; pero, al parlar de les ensenyanses artistiques, no puc menys de doldrem d' uaa general lleugeresa per part dels mestres, dels deixeples i dels protectors.

De mestre de dibuix en poden ser tots els que alguna vegada han dibuixat. Com l' esperantista es passa professor als sis mesos d' aprendre l' esperanto, el dibuixant es posa a ensenyar encara que tingui 40 anys y a l' edad de 18 hagi dibuixat en hores perdudes lletres de brodar. Els deixeples y els pares dels deixeples creuen que 'l dibuixar es un exercisi en el qual s' hi ha de esmersar el temps sobrer. No cal ni constancia, ni grans dispendis. Quan manquen hores o manquen diners, lo primer que se sacrifica es el dibuix. Fins els homes ilustrats porten el seu fill o la seva filla al taller d' un pintor pera que aquet la prepari i la posi en condicions de retratar, l' istiu proper, quan estiuegin, la masia preferida entre totes les masies o la montanya o la platja o la casa de l' avia que s' ha de morir d' un dia al altre.

En quan als que vetllen per aquesta mena d' ensenyansa, tindrien que ser ells els primers ensenyats. Jo he vist patrocinar a un músic de regiment pera ocupar la plassa d' una d' aqueixes escoles que la Diputació gironina anomena amb enfassis Escoles menors de belles arts.

O jo no tinc noció de lo que signifiquen les paraules o d' aquet vetllar em sembla que podriem dirne, sensa por, dormir profundament.

Sobre 'l tema d' aqueixa digressió n' hi hauria pera escriure tota una conferencia.

Parlavem de lo difícil que era portar la cultura artística en el sí del poble.

Ja heu pogut fer vos carrec de les grans dificultats que presenta, doncs l'art no es manejable y escasseja més de lo que convindria. Si els burgesos que viatjan, que poden veure exposicions, que van sovint a capitals aon l'art es troba pels carrers y per les plasses, que han sentit a dir que entendre y preocuparse de l'art es meritori y fa distingit, están com están, no ens queden gaires esperances als que vivim a la forsa en un aïslament perdurable.

Acostumen els conferencians que son de rassa de conferencians al senyalar els mals exposar els remeis. Jo no sabria pas que aconsellaros a vosaltres. Mai he tingut cap mena de disposició d'organizador.

Crec que sensa la decidida ajuda de les corporacions populars, y no dic del govern perquè tothom li demana coses al govern, els esforços que 's fassin no darán pas un resultat gaire lluit.

Pero m'imagino que 's endevades refiarsen porque, entre l'exemple del mestre de pintura dotat am 400 ptes. anuals y aquell músic de regiment, la fé s' es perduda en mi.

Tal vegada organisant petites exposicionetes en cada localitat, envianthi un apóstol porque sobre mateix de lo exhibit irradiés els seus coneixements, fomentant l'adquisició d'obres artístiques, que no caldria que fossin de grans mestres sinó solsament de vers artistes, o adquirintles els centres culturals y regalantles com a premi o tenintles sencillament a la vista com a decoració dels seus locals fins que aquestos es convertissin en un petit museu, s' il·lustraria al poble.

Recordo que fa molts anys, no se quin porque jo tinc memoria de sentiment pero no la tinc aritmética, en aquet St. Feliu que jo sempre admiro, un amic meu, més intel·ligent que artista, el malaguanyat Vilallonga, va organitzar una exposició de pintures que va esser un éxit moral y económic. Jo servo d'aquella manifestació de cultura artística una

remembransa que encara enjoia el meu esperit. Per una temporada en la vostra ciutat se sentia a parlar de pintura, hi havia lo que no es veu sovint en lloc del mon, freturansa de posseir alguna de les obres exposades; la gent anava a l' exposició devotament, pareixia com si de pronte una nova consciencia es desvetllés en tots els estaments y sorgís un amor oblidat en la multitud. Prop d' un centenar d' artistes s' acoblaren y foren obsequiats per vostres conciutadans; la gent els miraba com apostols, aprenia a respectarlos, sabia ja distingirlos, els coneixia y pronunciava els seus noms. L' exposició deixá rastre; quedaren en els salons de moltes cases obres discretes, el mérit de les quals honora al posseidor y resta un recort y un rastre de respecte y veneració que no crec pas que s' hagi extingit encara. Per l' adquisició d' aquestes obres imperá un criteri digne d' esmentarse. El particular, poc intel·ligent, s' assessoraba. Y l' incansable organisador acompanyava al visitant, li feia veure lo que 'l visitant per sí sol no hauria vist, li mostrava la bellesa y el convencí.

L' amic malaurat en Vilallonga, en aquella ocasió, en companyia d' un fabricant que va cedir els jardins y la seva fàbrica, varen fer una obra de cultura colossal que tot Sant Feliu deu agrahir. Obra de cultura que no 's veu sovint, obra de cultura que de repetir-se jo no hauria pogut pas escriure aqueixa conferencia.

Mes d' homes com el meu amic que tinguin una intel·ligencia d' artista, un cor d' artista y una voluntat y una empresa tan superior no 's troben pas sovint y no cal refiarsen de trobarlos.

Devant d' aixó sols l' esforç individual, aqueix esforç que té quelcóm d' heroic, es l' únic que puc aconsellar.

Jo vos el recomano. Podeu y debeu aprofitar totes les ocasións que s' us presentin pera donar goig a vostres ulls y santificar el vostre esperit. Les fruicións artistiques comuniquen a la vida una suavitat més. L' home que té 'ls ulls, l' ànima y la voluntat educades es fort y es noble.

Resisteix la desgracia, accepta el sufriment y en les hores serenes sap allí on cal cercar la puresa del divertiment, aquest divertiment que deixa una estela de pau y eleva per demont de les miseries humanes.

No sigueu massa entusiastes perxó; sigueho si per cas amb un prudent pesimisme; tingueu present que no tots els que pinten y esculturan fant art, ni tots els que escriuen fan literatura ni tots els que fan versos, poesia.

Vostre auto-educació ha de comensar desconfiant de tot com si fossiu uns guerrers y estessiu dins el campament de l'enemic. Marxeu am cura perque hi ha cada llop disfressat am pell d'ovella que fa fèredat.

En fi: jo restaria satisfet que am les meves paraules hagués determinat en vosaltres una devoció. He vingut com embaixador del respecte artistic no més. Per altre part, jo no soc pas ambiciós.

No tinc necessitat de dirvos que 'l meu modest trevall al primer que ha beneficiat ha sigut a mi mateix.

Em trobo més alleugerit ara. Respiro millor. En la meva existencia de trevallador solitari no 'm sobren pas les ocasions d'esplaiarme com avui.

Ha sigut una hora aquesta de veritable encís com l' hora de conversa que 's té amb un amic que sab escoltarnos amb atenció. Jo us remerció aquesta atenció y aquesta hora que no oblidaré.

HE DIT.

